

אָמְרוּ לִי: אָנוּ פְּרוּשֵׁי הָעוֹלָם, וּמִתְעַסְקִים בַּתּוֹרָה בְּכָל יוֹם וַיּוֹם, וְלִפְעָמִים אֵינָנוּ אוֹכְלִים, רַק מֵעֲשָׂבֵי הַבֵּר.

אָמַרְתִּי לָהֶם: וְשֶׁאֵר הַפְּעָמִים, בְּמָה אַתֶּם מִתְפַּרְנְסִים? אָמְרוּ לִי: אָנוּ מֵצֵאֵנוּ בַּמִּדְבָּר עֲצִים שְׂמֻצְמִיחִים בְּאֵלֹד, וְאָנוּ אוֹכְלִים אוֹתָם. כְּשֶׁמֵּאִירָה לָנוּ הַשְּׂמוּעָה, מֵרַב שְׂמֻחָה מִשְׂתַּמְטִים מֵעֲמָנוּ, וּמִבְּשָׂלִים אוֹתָם וְאוֹכְלִים, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נֶחֱשֵׁב לָנוּ שֶׁהוּא פִי טוֹב. וּבִזְמַן שֶׁלֹּא צוֹמְחִים אוֹתָם הָעֲצִים, אָנוּ אוֹכְלִים עֲשָׂבִים שְׂאֵנוּ מוֹצְאִים, וּמִבְּשָׂלִים אוֹתָם וְאוֹכְלִים.

אָמַרְתִּי לָהֶם: יְהִי חֻלְקֵי עִמָּכֶם לְעוֹלָם הַבָּא, אֲשֶׁרִיכֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְטוֹב לָכֶם לְעוֹלָם הַבָּא. כַּעַת יִדְעַתִּי שֶׁלֹּא תִהְיוּ בְּבוֹשָׁה כְּשִׁיבֵא מֹשֶׁה לְתַבַּע אֶת עַלְבוֹן הַתּוֹרָה. אָמַרְתִּי לָהֶם: בְּנֵי חַיִּיכֶם, הַיּוֹם הַזֶּה אֵיזָה חֲדוּשׁ הַתַּחֲדָשׁ לָכֶם?

אָמְרוּ לִי הַפְּסוּק הַזֶּה: (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. וְשֵׁנָה רַבִּי פְּרוֹסְפַדָּאי, גְּדוֹל הַתּוֹסֶפֶת מִהָאוֹר, שֶׁהִיא אוֹר שֶׁלֹּא הִיא כְּמוֹהוּ, זֶה הוּא אוֹר הַשֶּׁכֶל הַגְּדוֹל שֶׁנִּתְהַוָּה מֵאוֹר זֵיו הַדוֹד, וְזֶהוּ הָעוֹמֵד מֵאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד.

שְׂשֻׁנֵנוּ, מֵה שְׂכָתוֹב (תהלים קד) עֵטָה אוֹר כְּשֶׁלְמָה, מִלְמַד שֶׁעֲשֵׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁאֵר הַמְּלָאכִים בְּאוֹתוֹ הָאוֹר הַרְאִישׁוֹן, מֵאוֹתוֹ הָאוֹר מִמֶּשׁ, הַתַּעֲלָה עַל דְּעִתְךָ כְּמוֹהוּ? אֵלֶּא מֵה הוּא דְבַר מְבָדֵל וּמִשְׁפָּל, כִּף שֶׁאֵר הַמְּלָאכִים דְּבָרִים מְבָדֵלִים וּמִשְׁפָּלִים, אֲבָל אֵין הַשְּׂגָתָם כְּהַשְּׂגָתוֹ, שְׂשֻׁנָה רַבִּי פְּרוֹסְפַדָּאי, הַשְּׂגָת הַמְּלָאכִים הִיא הַשְּׂגָה גְּדוּלָה, מֵה שְׂאֵין כִּן לְמִטָּה מֵהֶם. הַשְּׂגָה שְׂנִיָּה הִיא הַשְּׂגָת הַשָּׁמַיִם, שְׂמִשְׁיָגִים הַשְּׂגָה, מֵה שְׂלְמָטָה מֵהֶם אֵין מִשְׁיָגִים

עֲבָדִין. אָמְרוּ לִי, פְּרִישֵׁי עֲלָמָא אָנָּן, וּמִתְעַסְקִין בְּאוֹרֵייתָא כָּל יוֹמָא וַיּוֹמָא, וְזַמְנִין לִית אָנָּן אֲכָלִין בַּר מֵעֲשָׂבֵי בְּרָא.

אָמַרְתִּי לְהוֹן, וְשֶׁאֵר זַמְנִין בְּמָה אַתּוֹן מִתְפַּרְנְסִין. אָמְרוּ לִי, אָנָּן אֲשֶׁכְחִין בְּמִדְבָּרָא אַעֲיִיא דְּמִצְמִיחִים בְּאֵלֹד, וְאָנָּן אֲכָלִין יְתֵהוֹן. כִּד נְהִירָא לָן שְׂמֵעָתָא, מִסְּגִיאוֹת חֲדוּתָא, מִשְׂתַּמְטִי מִיָּנָן, וּמִבְּשָׂלִין לְהוֹן וְאֲכָלִין. וַיּוֹמָא הֵהוּא חֲשִׁיב לָן דִּהוּא פִי טוֹב. וּבִזְמַנָּא דְלֹא צְמַחִי אֵינוֹן אַעֲיִיא, אָנָּן אֲכָלִין עֲשָׂבִין דְּמִשְׂפַּחָא, וּמִבְּשָׂלִין לְהוֹן וְאֲכָלִין. אָמַרְתִּי לְהוֹן, תְּהִי חֻלְקֵי עִמָּכוֹן לְעֵלְמָא דְאַתִּי. אֲשֶׁרִיכֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְטוֹב לָכֶם לְעוֹלָם הַבָּא. כַּעַן יִדְעֵנָא דְלֹא תִהְיוּן בְּכִיסוּפָא, כִּד יִיתִי מֹשֶׁה לְמַתְבַּע עוֹלְבָנָא דְאוֹרֵייתָא. אָמַרְתִּי לְהוֹן, בְּנֵי חַיִּיכוֹן, יוֹמָא דָּא מֵה חֲדוּשׁ אַתְחַדָּשׁ לְכוֹן.

אָמְרוּ לִי, הַאי פְּסוּקָא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. וְתַאנִּי רַבִּי פְּרוֹסְפַדָּאי, גְּדוֹל הַתּוֹסֶפֶת מִהָאוֹר. שֶׁהִיא אוֹר שֶׁלֹּא הִיא כְּמוֹהוּ, זֶה הוּא אוֹר הַשֶּׁכֶל הַגְּדוֹל, שֶׁנִּתְהַוָּה מֵאוֹר זֵיו הַדוֹד, וְזֶהוּ הָעוֹמֵד מֵאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד.

דְּתַנִּין, מֵאֵי דְכָתִיב, (תהלים קד ב) עוֹטָה אוֹר כְּשֶׁלְמָה, מִלְמַד שֶׁעֲשֵׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁאֵר הַמְּלָאכִים, בְּאוֹתוֹ הָאוֹר הַרְאִישׁוֹן, מֵאוֹתוֹ הָאוֹר מִמֶּשׁ. סְלֵקָא דְעִתְךָ כְּמוֹהוּ. אֵלֶּא מֵה הוּא דְבַר מוֹבְדֵל וּמוֹשְׁפָּל, כִּף שֶׁאֵר הַמְּלָאכִים דְּבָרִים מוֹבְדֵלִים וּמוֹשְׁפָּלִים. אֲבָל אֵין הַשְּׂגָתָם כְּהַשְּׂגָתוֹ. דְּתַאנִּי ר' פְּרוֹסְפַדָּאי, הַשְּׂגָת הַמְּלָאכִים הִיא הַשְּׂגָה גְּדוּלָה, מֵה שְׂאֵין כִּן לְמִטָּה מֵהֶם.

הַשְּׂגָה שְׂנִיָּה הִיא, הַשְּׂגָת הַשָּׁמַיִם, שְׂמִשְׁיָגִים הַשְּׂגָה, מֵה שְׂלְמָטָה מֵהֶם אֵין מִשְׁיָגִים

מהם אין משיגים כמותם. השגה שלישית היא השגת המדרגה התחתונה אשר מעפר יסודה, והיא השגת בני אדם, מה שאין משיגין שאר הנבראים.

וכנגד שלש מעלות הללו יש באדם שלש צורות נפשיות. צורה הראשונה היא הנפש השכלית. השנייה היא הנפש המדברת. השלישית היא הנפש הבהמית המתאווה והיא הנפש אשר תמעל מעל.

ואם תאמר כן, הנפש הראשונה היא נפש הבהמית, כנגד המדרגה התחתונה שאמרנו. נפש המדברת כנגד השמים, שהיא מעלה יתרה על הראשונה. נפש השכלית כנגד מדרגת המלאכים, שהיא המעלה העליונה על כל אלה.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים (בראשית א). רבי אלעזר פתח, (תהלים טו) אלהים אלי אתה אשחרך. בא וראה שאין מקום בעולם פנוי בלא מים, מפני שהארץ תלויה על המים, שנאמר (שם כד) כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכווננה. וכי תעלה על דעתך שהמים הם מתחת לארץ, והארץ שהיא כבדה מכל היסודות עומדות על המים? אלא שהמים על הארץ, ולמעלה לשמים.

אמר לו רב חסדא, והרי פתוב (בראשית א) המים אשר מעל לרקיע? אמר לו, אין זה אלא פתרגומו, באמצע המים, שהרקיע מבדיל ביניהם. פי המים אחדים היו, אבל מפני שנכנס הרקיע באמצע נחשבו כשנים. והרקיע כדור, ובא במימי אוקינוס, כמבדיל בין המים. נמצאו מים ממעל, ומים מתחת, למערב, ולפעמים ממערב למזרח,

כמותם. השגה שלישית, היא השגת המדרגה התחתונה אשר מעפר יסודה, והיא השגת בני אדם, מה שאין משיגין שאר הנבראים.

וכנגד שלש מעלות הללו, יש באדם שלש צורות נפשיות. צורה הראשונה היא הנפש השכלית. השנייה, היא הנפש המדברת. השלישית, היא הנפש הבהמית, המתאווה תאוות, והיא הנפש אשר תמעול מעל.

ואי תימא הכי, הנפש הראשונה היא נפש הבהמית, כנגד המדרגה התחתונה שאמרנו. נפש המדברת, כנגד השמים, שהיא מעלה יתירה על הראשונה. נפש השכלית, כנגד מדרגת המלאכים, שהיא המעלה העליונה על כל אלה.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים, ויהי מבדיל בין מים למים. ר' אלעזר פתח, (תהלים טו ב) אלהים אלי אתה אשחרך, תא חזי, שאין מקום בעולם פנוי בלא מים, מפני שהארץ תלויה על המים. שנאמר, (שם כד ב) כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכווננה. וכי תעלה על דעתך, שהמים הם מתחת לארץ, והארץ שהיא כבדה מכל היסודות עומדות על המים. אלא שהמים על הארץ, ולמעלה לשמים.

אמר ליה רב חסדא והא כתיב המים אשר מעל לרקיע. אמר ליה, לאו האי, אלא פתרגומו, במציעות מים, שהרקיע מבדיל ביניהם. פי המים אחדים היו, אבל מפני שנכנס הרקיע באמצע, נחשבו כשנים. והרקיע כדור, ובא במימי אוקינוס, כמבדיל בין המים, נמצאו מים ממעל, ומים מתחת. אמר רבי יהודה, רקיעים הם הסובבים, אמר רבי יהודה, רקיעים הם הסובבים, לפעמים ממזרח למערב, ולפעמים ממערב למזרח,

ובאים באמצע הים ומבדילים בינתיים. וזהו ויבדל בין המים. ומפני מה מי הים מלוחים? מפני חמימות הרקיע ורתיחתו. בא

וראה, קדרה העומדת על האור, וכל מה שמתעפכת על האור, יותר התבשיל נמלח מרוב חמימות האש. ואמר רבי יהודה, אלמלא הרקיע היה קיים בין המים, כל המים היו נקפאים במלח, אלא הולך וסובב ואינו ואינו מתקיים בין המים.

אמר רבי יצחק, בא וראה למה לא נאמר כי טוב בשני? מפני שענין זה חוזר על יחודו, להורות כי אין שני לנגדו, ואין טוב בשני, על כן נאמר ביום הראשון יום אחד.

ששנה רבי יצחק, למה לא נאמר ראשון במקום אחד? להורות, דאלו נאמר ראשון, על כל פנים היה ראוי להיות שני, כי ראשון מחרת לשני, אבל אחד אינו מחרת לשני.

רבי יהודה אומר, והרי נאמר (ישעיה מא) אני ה' ראשון. אמר לו: דברו מס'ע לראשון, מהכתוב ואת אחרונים אני הוא (שם). אף על פי שיש אחרונים לראשון, אני הוא. וכי יש אחרונים לראשון? כן. שמו המיוחד, שהוא ראש ומיוחד. אחרים הם: אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, אלהי"ם, שד"י, אל"ל, צבאו"ת, והם מתכנסים ביחודו, והוא הוא יתברך ממש, דכתיב ואת אחרונים אני הוא.

רבי יוסי בר חלפתא ורבי יהודה בן פזי ורבי יצחק היו אוכלים בסעודת ההלולה של רבי אלעזר ברבי שמעון. רבי חייא רבה היה תינוק, והיה יושב שם. אמר רבי יוסי לרבי שמעון: למה לא נאמר כי טוב בשני? אמר לו: מפני שלא נגמרה מלאכת המים בשני,

לפעמים ממזרח למערב, ולפעמים ממערב למזרח, ובאים באמצע הים, ומבדילים בינתיים. וזהו ויבדל בין המים.

ומפני מה מי הים מלוחים. מפני חמימות הרקיע ורתיחתו. בא וראה, קדרה העומדת על האור, וכל מה שמתעפכת על האור, יותר התבשיל נמלח מרוב חמימות האש. ואמר רבי יהודה אלמלא הרקיע היה קיים בין המים, כל המים היו נקפאים במלח, אלא הולך וסובב ואינו מתקיים בין המים.

אמר רבי יצחק בא וראה למה לא נאמר כי טוב בשני. מפני שענין זה חוזר על יחודו, להורות כי אין שני לנגדו, ואין טוב בשני, על כן נאמר ביום הראשון יום אחד.

דתני רבי יצחק, למה לא נאמר ראשון במקום אחד. להורות, דאלו נאמר ראשון, על כל פנים היה ראוי להיות שני. כי ראשון מחרת לשני. אבל אחד, אינו מחרת לשני.

רבי יהודה אומר, והרי נאמר (ישעיה מא ד) אני ה' ראשון. אמר ליה, מלתיה מסייע

לקמייטא, מדכתיב ואת אחרונים אני הוא, אף על פי שיש (דף יג ע"א) אחרונים לראשון, אני הוא. וכי אחרונים יש לראשון. אין. שמו המיוחד. שהוא ראש ומיוחד. אחרים הם: אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, אלהי"ם, שד"י, אל"ל, צבאו"ת. והם מתכנסים ביחודו, והוא הוא יתברך ממש, דכתיב ואת אחרונים אני הוא.

ר' יוסי בר חלפתא, ור' יהודה בן פזי, ור' יצחק, הוו אוכלי בסעודתא בהילולא דרבי

אלעזר ברבי שמעון. ר' חייא רבה, הוה ינוקא, והוה יתיב תמן. אמר רבי יוסי לרבי שמעון, למה לא נאמר כי טוב בשני. אמר ליה מפני שלא נגמרה מלאכת המים בשני,